

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

**ЦЕНТР НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА
ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Центру наукових досліджень
та викладання іноземних мов НАН України

к.філол.н., доцент

ЖАЛАЙ В.Я.

«27» квітня 2016 р.

**ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ
ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ**

в аспірантурі Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов
НАН України

за спеціальністю **035 «Філологія»**

(освітньо-наукова програма рекомендована до впровадження Вченою
радою Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН
України, протокол № 2 від 27 квітня 2016 року)

Галузь науки – **03 Гуманітарні науки**

Обсяг освітньої складової програми – **39 кредитів ЄКТС**

Термін навчання – **4 роки**

Форма навчання – **денна**

ЗМІСТ

1. Загальна характеристика освітньо-наукової програми	3
2. Зміст освітньо-наукової програми.....	4
2.1. Нормативний зміст освітньо-професійної програми.....	5
2.2. Підсумкова атестація аспіранта.....	5
3. Мета і завдання освітньо-наукової програми.....	6
4. Науково-дослідна робота аспіранта	7
5. Асистентська педагогічна практика.....	10
6. Проміжна та підсумкова атестації.....	11
6.1. Проміжна атестація.....	11
6.2. Підсумкова атестація.....	12
7. Загальні та фахові компетентності випускників аспірантури	14
8. Результати навчання та науково-дослідної діяльності аспірантів.....	16
9. Матеріально-технічне, навчально-методичне та інформаційне забезпечення виконання освітньо-наукової програми	17

Додатки:

Перелік навчальних дисциплін підготовки докторів філософії в галузі

03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія..... 19

1. Нормативні навчальні дисципліни.

- Іноземна мова професійного спрямування для підготовки аспірантів до рівня C1 (8 кредитів)
- Філософія науки і культури (6 кредитів)
- Асистентська педагогічна практика аспірантів (10 кредитів)

2. Дисципліни вибору Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України (2 дисципліни = 6 кредитів)

- Наукове письмо англійською мовою (3 кредити)
- Методологія, організація та технологія наукових досліджень у філологічних науках (3 кредити)

3. Дисципліни вільного вибору аспіранта (3 дисципліни за вибором = 9 кредитів)

- Сучасна лінгвістика у світлі зміни наукових парадигм (3 кредити)
- Лінгвокультурна компетентність особистості (3 кредити)
- Українська наукова мова (3 кредити)
- Класична та неориторика: технології впливу у професійній комунікації (3 кредити)
- Основи інформаційних технологій (3 кредит)

Додаток Б. Графік виконання індивідуального плану науково-дослідної роботи аспірантами за ОНП підготовки докторів філософії в аспірантурі Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов за спеціальністю 035 Філологія37

1. Загальна характеристика освітньо-наукової програми

Освітньо-наукова програма (ОНП) підготовки докторів філософії забезпечується Центром наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України (ЦНДВІМ НАНУ).

Фахівець рівня *доктор філософії*.

За спеціальністю *035 «Філологія»*.

Галузь науки *03 Гуманітарні науки*.

Освітній рівень: *III (освітньо-науковий) рівень вищої освіти*.

Кваліфікації: *доктор філософії в галузі гуманітарних наук за спеціальністю «Філологія»*.

За узагальненим об'єктом діяльності: *наука, культура, вища освіта*.

За нормативним терміном навчання (денна форма): *чотири роки*.

Ця програма встановлює:

- необхідний рівень теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, здобутих особою і достатніх для формулювання нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі дослідницько-інноваційної діяльності у вищому навчальному закладі та науковій установі, оволодіння методологією наукової та методикою педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі, а також проведення власного оригінального наукового дослідження, результати якого повинні містити наукову новизну, мати теоретичне та практичне значення;
- нормативний зміст навчання у Центрі наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України, обсяг та рівень засвоєння у процесі підготовки відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційного рівня доктор філософії в галузі гуманітарних наук за спеціальністю 035 філологія;
- перелік навчальних дисциплін підготовки докторів філософії в галузі гуманітарних наук за спеціальністю 035 філологія;
- форми проміжної та підсумкової атестації;
- термін навчання.

Програма призначена для сертифікації докторів філософії та атестації випускників Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України. Успішне виконання особою ОНП є підставою для присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі гуманітарних наук за спеціальністю філологія.

Позначення та скорочення

У цій програмі застосовано скорочення назв циклів підготовки, до якої віднесено навчальні дисципліни:

ННД – нормативні навчальні дисципліни;

ДВЦ – дисципліни вибору Центру;

ДВА – дисципліни вільного вибору аспіранта.

2. Зміст освітньо-наукової програми

Освітньо-наукова програма передбачає такі складові частини:

1. Професійна теоретична підготовка, що забезпечує підвищення освітнього рівня за відповідною спеціальністю.

До складу теоретичної підготовки входять:

- нормативні навчальні дисципліни (ННД), які забезпечують підвищення професійної майстерності майбутньої науково-дослідної та викладацької діяльності;
- дисципліни вибору Центру (ДВЦ), призначення яких полягає у забезпеченні професійного освітньо-кваліфікаційного рівня;
- дисципліни вибору аспіранта (ДВА) дають змогу отримати додаткові знання, що підвищують їхній фаховий рівень і поглиблюють знання у відповідних фахових спрямуваннях.

2. Проходження асистентської практики дасть змогу закріпити отримані знання з викладацької майстерності у практичній діяльності на посаді асистента.

3. Науково-дослідна робота разом із теоретичною забезпечує відповідний освітньо-науковий рівень, необхідний для здійснення самостійної науково-дослідної діяльності.

4. Підготовка та захист дисертації, що разом із теоретичною та практичною підготовкою, а також науково-дослідною роботою забезпечує відповідний освітньо-науковий рівень.

Розподіл змісту освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії та максимальний навчальний час за циклами наведено у **таблиці 1**.

Додаток А.

Розподіл змісту освітньо-наукової програми підготовки
доктора філософії

№	Цикли дисциплін	Навчальних годин	Кредитів
1.	Професійна теоретична підготовка	870	29
1.1.	Нормативні навчальні дисципліни	420	14
1.2.	Дисципліни вибору Центру	180	6
1.3.	Дисципліни вибору аспіранта	270	9
2.	Асистентська педагогічна практика	300	10
3.	Науково-дослідна робота 1	X	X
4.	Підготовка та захист дисертаційної роботи	X	X
Разом		1170	39

2.1. Нормативний зміст освітньо-професійної програми

1. Перелік теоретичних дисциплін з мінімальною кількістю навчальних годин і кредитів ЄКТС, які відводяться на їх вивчення наведено у додатку А «Навчальний план».
2. Анотації запланованих дисциплін, що складаються зі **змістових модулів** розміщено на **сайті Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов <http://langcenter.kiev.ua/>**
3. Присвоєння кваліфікації «доктор філософії в галузі гуманітарних наук за спеціальністю 035 «Філологія» здійснюється після складання комплексного підсумкового іспиту за фахом та захисту дисертаційної роботи доктора філософії.
4. Вибіркова частина ОНП підготовки доктора філософії складається з дисциплін самостійного вибору аспіранта, запропонованих Центром наукових досліджень та викладання іноземних мов НАНУ, згідно з навчальним планом.
5. Центр має право у встановленому порядку змінювати назви навчальних дисциплін.

2.2. Підсумкова атестація аспіранта

Атестація здійснюється на підставі оцінки рівня професійних знань, умінь та навичок випускників шляхом складання **комплексного підсумкового іспиту** зі спеціальності 035 «Філологія» та захисту дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Комплексний підсумковий іспит із спеціальності 035 «Філологія» складається з двох обов'язкових модулів та варіативних модулів (відповідно до напрямку підготовки), що дає змогу перевірити сформованість відповідних умінь та навичок. На іспит виносяться такі обов'язкові модулі:

1) Сучасні теоретичні концепції та методологічні підходи в філологічній науці. Антропологічна спрямованість (антропоцентризм) сучасної лінгвістики та новітні напрями лінгвістичного пошуку.

2) Кількісні та якісні методи аналізу у сучасних лінгвістичних дослідженнях. Інноваційні дослідницькі практики у сучасній філології.

Присвоєння наукового ступеня доктора філософії в галузі гуманітарних наук за спеціальністю 035 «Філологія» здійснює спеціалізована вчена рада відповідного наукового спрямування. В окремих випадках, згідно з чинним Законом України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. (ст. 6.3, 30.5.6), створюється разова спеціалізована вчена рада у складі 6–7 фахівців відповідного профілю, з яких не менше двох мають бути працівниками інших вищих навчальних закладів або наукових установ. Персональний склад такої ради затверджується Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

3. Мета і завдання освітньо-наукової програми

Метою ОНП є підготовка висококваліфікованого, конкурентоспроможного, інтегрованого у європейський та світовий науково-освітній простір фахівця ступеня доктора філософії в галузі гуманітарних наук за спеціальністю «Філологія», який успішно виконав та захистив власне оригінальне наукове дослідження у спеціалізованій вченій раді, здатний до самостійної науково-дослідної, науково-організаційної, педагогічно-організаційної та практичної діяльності у галузі гуманітарних наук, аналітичної роботи, наукового консультування у філологічних науках, сфері освіти та науки, а також викладацької роботи у вищих навчальних закладах.

До основних завдань ОНП підготовки докторів філософії в галузі гуманітарних наук за спеціальністю 035 Філологія належать:

- сформувати у здобувача вищої освіти – першого наукового ступеня доктора філософії **загальні та фахові компетенції**, достатні для проведення власного наукового дослідження за спеціальністю 035 – «Філологія», участі у колективній науково-дослідній роботі у філології, достатні для здійснення власної педагогічної діяльності, організації науково-методичної роботи профільної кафедри (відділу) у вищому навчальному закладі (науковій установі);
- забезпечити виконання здобувачем ступеня доктора філософії власного наукового дослідження у формі дисертаційної роботи відповідно до пріоритетних напрямів розвитку вітчизняної та світової науки у галузі філології, що висуваються до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі гуманітарних наук за

спеціальністю «Філологія», а також сприяти поглибленню рівня аналітичної спрямованості результатів науково-дослідної діяльності здобувача;

- створити умови для належного визначення основних етапів та змістовних завдань власного наукового дослідження здобувача наукового ступеня та послідовність їх виконання;
- створити умови для належної публікації проміжних та остаточних результатів наукового дослідження здобувача наукового ступеня доктора філософії в галузі гуманітарних наук за спеціальністю «Філологія» у наукових фахових періодичних виданнях (вітчизняних і зарубіжних) та під час роботи наукових конференцій;
- сприяти розвитку навичок написання та оформлення результатів наукових робіт у вигляді тез, статей, аналітичних доповідей, монографій тощо, а також поглиблювати рівень володіння усною та письмовою науковою мовою для апробації результатів наукових досліджень на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах;
- забезпечити системну педагогічну практику аспіранта (здобувача) на профільній кафедрі, яка включає в себе оволодіння сучасними інноваційними методиками, актуальними інформаційними технологіями у сфері викладання філологічних дисциплін, проведення навчальних занять, підготовку та публікацію власних науково-методичних праць за профілем кафедри (робоча навчальна програма, конспект лекцій, навчально-методичний комплекс, навчально-методичний посібник, навчальний посібник, підручник, практикум тощо), практичне освоєння принципів та методів організації науково-педагогічної, наукової та виховної роботи профільної кафедри (розподіл функціональних обов'язків, розподіл педагогічного навантаження, місце кафедри у системі науково-дослідної роботи факультету й університету тощо);
- забезпечити якісний проміжний контроль виконання здобувачем ступеня доктора філософії власного наукового дослідження, створити умови для всебічної, об'єктивної фахової експертизи результатів наукового дослідження здобувача наукового ступеня доктора філософії, їх відповідності чинним вимогам до дисертаційних робіт;
- створити умови для підготовки до процедури захисту дисертації (наукового дослідження) здобувача наукового ступеня у спеціалізованій вченій раді.

4. Науково-дослідна робота аспіранта

Науково-дослідна робота аспірантів є обов'язковою складовою частиною підготовки висококваліфікованих фахівців (докторів філософії),

здатних самостійно вести науковий пошук, творчо розв'язувати конкретні професійні, наукові завдання. Кредитами не обліковується.

Наукова складова включає проведення фундаментальних та/ або прикладних наукових досліджень у вищому навчальному закладі та/або науковій установі, підготовку до публічного захисту дисертаційного дослідження, тематика якого визначається відповідною кафедрою та затверджується вченою радою факультету/інституту/центру, написання та публікацію статей та апробацію результатів за напрямом дисертаційного дослідження (відповідно до чинних вимог, затверджених МОН України, має бути опубліковано не менше 5 статей у вітчизняних і міжнародних фахових виданнях, перелік яких затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, у тому числі одна стаття у науковому журналі, який включено до міжнародних наукометричних баз даних).

Науково-дослідна робота аспіранта здійснюється під керівництвом наукового керівника та умовно поділяється на підготовчий і основний етапи та включає такі види діяльності.

На **підготовчому** етапі аспірант:

1. Обирає тему наукового дослідження та обґрунтовує її актуальність. Здійснює перегляд каталогів захищених дисертацій і знайомиться із уже виконаними на кафедрі дисертаційними роботами. Опрацьовує новітні результати досліджень в обраній та суміжних сферах науки. Ознайомлюється з аналітичними оглядами і статтями у фахових виданнях, проводить консультації з фахівцями з метою виявлення маловивчених та актуальних і перспективних наукових проблем. Вивчає та аналізує основні підходи та позиції наукових шкіл і течій у вирішенні досліджуваної проблеми; уточнює термінологію в обраній спеціалізації, укладає та впорядковує список джерел з обраної теми.

2. Проводить планування дисертаційної роботи шляхом складання індивідуального плану аспіранта; робочого плану аспіранта.

3. Формулює мету і завдання дисертаційної роботи. Визначає об'єкт і предмет наукового дослідження.

4. Обирає методи/методику проведення дослідження.

5. Здійснює опис процесу наукового дослідження у дисертаційній роботі шляхом формування плану-проспекту, який є реферативним викладом питань, за якими надалі буде систематизуватися увесь зібраний фактичний матеріал.

Під час **основного етапу** науково-дослідної роботи аспірант:

1. Проводить науково-дослідну роботу відповідно до профілю ОНП аспірантури, залучаючи знання, отримані під час вивчення фундаментальних і прикладних дисциплін, які викладаються, і систематизує та оформлює теоретичну і практичну частини дослідження.

2. Аналізує та узагальнює результати наукового дослідження на основі використання сучасних міждисциплінарних підходів, застосування наукових методологічних принципів та методичних прийомів дослідження,

використання в дослідженні тематичних інформаційних ресурсів, провідного вітчизняного і зарубіжного досвіду з тематики дослідження.

3. Здійснює підготовку та видання публікацій за темою дисертації: наукових публікацій у вітчизняних фахових виданнях, перелік яких затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, і виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних, наукових публікацій в інших виданнях.

4. Проводить апробацію результатів наукових досліджень шляхом участі у міжнародних та зарубіжних конференціях, у всеукраїнських конференціях, у регіональних та міжвузівських конференціях, у наукових семінарах. Бере участь у конкурсах наукових робіт.

5. Бере участь у роботі Наукових товариств студентів та аспірантів.

6. Залучається до виконання держбюджетної або госпдоговірної тематики в рамках державних, міжвузівських або університетських грантів, а також індивідуальних планів кафедр.

7. Якщо за результатами наукового дослідження було отримано винахід, то аспірантом готуються та подаються документи для отримання патенту на винахід (авторське свідоцтво).

8. Проводить дослідження та готує дисертацію, формулює висновки дисертаційної роботи.

9. Здійснює оцінку отриманих результатів, які обговорюються на засіданні секції, а потім виносяться для обговорення та дискусії на засіданні кафедри.

10. Проходить попередню експертизу дисертації на кафедрі (передзахист).

11. Готує рукопис дисертації відповідно до чинних вимог.

12. Захищає дисертацію у спеціалізованій вченій раді.

Науково-дослідна робота відображається в **індивідуальному плані підготовки фахівця**. Контроль за виконанням індивідуального плану підготовки здійснюється профільними кафедрами шляхом атестації.

Атестація аспірантів здійснюється відповідно до навчального плану підготовки докторів філософії за спеціальністю. Атестація аспірантів проводиться раз на рік. Атестації передують проміжні звіти. При атестації аспіранта враховується виконання програмних вимог як освітнього, так і наукового компонентів освітньо- наукової програми. Аспіранти, що успішно пройшли щорічну атестацію, переводяться на наступний рік навчання. Аспіранти, які не пройшли атестацію, відраховуються. Метою проміжних звітів є контроль за виконанням індивідуального плану аспіранта за всіма складовими частинами, передбаченими навчальним планом. **Проміжний звіт** має включати три модулі:

1. Теоретичний модуль.
2. Науково-дослідний модуль.
3. Практичний модуль.

Результатом навчання в аспірантурі є складання комплексного іспиту зі спеціальності та захист дисертації в спеціалізованій вченій раді.

5. Асистентська педагогічна практика

Асистентська педагогічна практика є обов'язковим компонентом ОНП підготовки докторів філософії в галузі гуманітарних наук за спеціальністю 035 «Філологія» у Центрі наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України.

Випрацювання практичних умінь і навичок аспіранта здійснювати підготовку навчально-методичного забезпечення, підготовку та прочитання 1–2 лекцій разом з керівником практики, проведення семінарських занять, організація самостійної роботи студентів, в межах дисциплін, які викладає науковий керівник, відбувається під час проходження асистентської педагогічної практики, що передбачено навчальним планом на третьому році навчання залежно від фактичного педагогічного навантаження на кафедрі.

Метою асистентської педагогічної практики є поглиблення та закріплення знань аспірантів з питань організації і форм здійснення навчального процесу в сучасних умовах, його наукового, навчально-методичного та нормативного забезпечення, формування вмінь і навичок опрацювання наукових та інформаційних джерел при підготовці занять, застосування активних методик викладання професійно-орієнтованих дисциплін відповідного фахового напрямку та дисциплін фундаментального циклу для спеціальності 035 «Філологія».

Асистентська педагогічна практика має бути наближеною до напрямів наукових досліджень аспіранта. Під час такої практики виникає можливість апробувати результати досліджень, які проводяться аспірантом при написанні дисертаційної роботи.

Згідно з навчальним планом підготовки докторів філософії, асистентська педагогічна практика проводиться на третьому році навчання в обсязі 300 год. (10 кредитів), у тому числі не менше 50 годин семінарських занять зі студентами.

Проходження асистентської педагогічної практики передбачає виконання аспірантом таких видів робіт:

- підготовку та прочитання 1–2 лекцій разом із науковим керівником;
- підготовку та проведення семінарських (практичних) занять;
- підготовку навчально-методичного забезпечення проведення семінарських (практичних) занять;
- розробку завдань та організацію самостійної роботи студентів з дисциплін, які викладаються;
- підготовку навчально-методичного забезпечення проведення модульних контрольних робіт з дисциплін, які викладаються;
- підготовку навчально-методичного забезпечення проведення залікових робіт та іспитів з дисциплін, які викладаються;

– участь (разом з науковим керівником) у проведенні заліків та іспитів для студентів відповідної спеціальності.

Захист звіту з асистентської педагогічної практики відбувається перед членами комісії, яка створюється за розпорядженням директора Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України. Підсумки асистентської педагогічної практики обговорюються на засіданнях кафедри іноземних мов Центру під час проміжної атестації аспірантів, а загальні підсумки – затверджуються на засіданні Вченої ради Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов НАНУ.

6. Проміжна та підсумкова атестації

Атестація аспірантів здійснюється відповідно до навчального плану підготовки докторів філософії в галузі гуманітарних наук за спеціальністю «Філологія». В процесі підготовки докторів філософії використовують дві форми атестації: проміжну та підсумкову. Відповідно до чинних нормативно-правових документів Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов, підсумкова атестація випускників, що завершують навчання за освітньо-науковими програмами доктора філософії, є обов'язковою.

6.1. Проміжна атестація

Метою проміжної атестації є контроль за виконанням індивідуального плану аспіранта за всіма складовими, передбаченими навчальним планом. Проміжна атестація включає три модулі: 1) теоретичний, 2) науково-дослідний, 3) практичний.

6.1.1. Атестація за теоретичним модулем передбачає складання іспитів відповідно до навчального плану підготовки докторів філософії за спеціальністю 035 «Філологія». Склад екзаменаційної комісії та голова призначається наказом директора Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов після повного виконання програми освітньо-наукового рівня доктора філософії з метою встановлення фактичної відповідності рівня теоретичної підготовки вимогам загальних та фахових компетентностей випускників аспірантури. Проміжна атестація включає такі етапи:

- розробка теоретичних питань науково-аналітичного характеру;
- проведення контролю;
- перевірка виконаних завдань;
- усне обговорення письмових відповідей на теоретичні питання, творчі завдання, відповіді на додаткові запитання членів екзаменаційної комісії;
- оцінювання ступеня досягнення кінцевих цілей теоретичної підготовки аспірантів відповідно до об'єктивних критеріїв.

6.1.2. Науково-дослідний модуль відповідно до навчального плану передбачає проведення поточної атестації аспірантів (ад'юнктів) раз на рік та звітування на засіданні кафедри двічі на рік. Метою проміжної атестації є контроль за виконанням індивідуального плану науково-дослідного пошуку та дотриманням графіку підготовки результатів науково-дослідної роботи.

6.1.3. Практичний модуль відповідно до навчального плану передбачає проведення асистентської педагогічної практики на третьому році навчання. Метою проміжної атестації за практичною складовою є контроль за виконанням індивідуального плану та набуття аспірантом професійних навичок та вмінь на посаді викладача. Атестація за практичним модулем здійснюється на підставі висновків комісії з проведення захисту асистентської педагогічної практики, яка створюється за розпорядженням директора Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов.

6.2. Підсумкова атестація

Метою підсумкової атестації є встановлення відповідності рівня освітньо-наукової підготовки випускників аспірантури вимогам Освітньо-наукової програми доктора філософії в галузі гуманітарних наук за спеціальністю «Філологія». Підсумкова атестація здійснюється за двома напрямками:

- 1) оцінювання рівня теоретичної та практичної фахової підготовки;
- 2) встановлення відповідності рівня науково-дослідницької підготовки вимогам, які висуваються до доктора філософії в галузі гуманітарних наук за спеціальністю «Філологія».

6.2.1. Оцінювання рівня теоретичної фахової підготовки передбачає складання комплексного підсумкового іспиту за спеціальністю 035 «Філологія» відповідно до навчального плану підготовки докторів філософії за цією спеціальністю. Комплексний підсумковий іспит передбачає виконання кваліфікаційних завдань за спеціальністю 035 «Філологія» і є адекватною формою кваліфікаційних випробувань, яка об'єктивно і надійно визначає рівень професійної та наукової підготовки випускників аспірантури вищих навчальних закладів/наукових установ системи НАНУ. Програма комплексного іспиту містить обов'язковий і варіативний модулі. Обов'язковий модуль охоплює теоретичні та методологічні аспекти сучасної філологічної науки, оволодіння методологією та методикою джерелознавчого дослідження, оволодіння сучасними вітчизняними та зарубіжними концепціями та інноваційними дослідницькими практиками у галузі філології, а варіативний модуль стосується наукових та практичних аспектів відповідно до обраного напрямку дисертаційної роботи. Комплексний екзамен дає можливість встановити рівень теоретичної та практичної фахової підготовки аспіранта. Підсумкова атестація здійснюється екзаменаційною комісією, голова та склад якої затверджуються наказом директора Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов після повного виконання програми освітньо-кваліфікаційного рівня доктора філософії з метою

встановлення фактичної відповідності рівня теоретичної та практичної фахової підготовки вимогам фахових компетентностей випускників аспірантури за спеціальністю 035 «Філологія».

Комплексний іспит складається з виконання теоретичних і практичних (аналітичних) завдань:

– теоретичне завдання передбачає письмову відповідь на теоретичні питання, які стосуються актуальних питань філології, що дає можливість оцінити теоретичний рівень професійної підготовки за спеціальністю 035 «Філологія» (питання включають обов'язковий і варіативний модулі програми);

– практичне (аналітичне) завдання передбачає науковий пошук у межах чітко окресленої проблеми (відповідно до напряму дослідження).

6.2.2. Нормативною формою підсумкової атестації є **прилюдний захист результатів науково-дослідної роботи** у вигляді дисертації. Він дає змогу встановити відповідність рівня науково-дослідницької підготовки аспіранта та вимог, що висувуються до доктора філософії в галузі гуманітарних наук за спеціальністю «Філологія».

Підсумкову атестацію у вигляді прилюдного захисту дисертації здійснює спеціалізована вчена рада, склад якої затверджується Міністерством освіти і науки України на підставі чинних нормативно-правових документів. В окремих випадках згідно з Законом України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. (ст. 6.3, 30.5.6) створюється разова спеціалізована вчена рада у складі 6–7 фахівців відповідного профілю, з яких не менше двох мають бути працівниками інших вищих навчальних закладів або наукових установ. Персональний склад такої ради затверджується Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

На дисертаційну роботу доктора філософії в галузі гуманітарних наук за спеціальністю «Філологія» покладається основна дослідницька і фахова кваліфікаційна функція, яка виражається у здатності здобувача ступеня доктора філософії вести самостійний науковий пошук, вирішувати прикладні наукові завдання і здійснювати їхнє наукове узагальнення у вигляді власного внеску у розвиток сучасної філологічної науки і практики використання отриманих знань із філології. Вона є результатом самостійної новаторської наукової роботи аспіранта і має статус інтелектуального продукту на правах рукопису.

Підсумкова атестація аспірантів, котрі повністю виконали ОНП підготовки докторів філософії в аспірантурі Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов за спеціальністю 035 «Філологія», завершується присудженням наукового ступеня «доктор філософії» в галузі гуманітарних наук за спеціальністю 035 «Філологія» з врученням диплому встановленого зразка про рівень освіти та кваліфікацію.

7. Загальні та фахові компетентності випускників аспірантури

За результатами виконання ОНП підготовки докторів філософії за спеціальністю 035 «Філологія» випускники аспірантури набувають інтегральну, загальні та фахові компетентності:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідно-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

Загальні компетентності:

- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК-1).
- Знання стандартів сучасної науково-дослідної діяльності, вимог, необхідних для втілення наукового дослідження та опублікування, включаючи критичну обізнаність та інтелектуальну чесність (ЗК-2).
- Навички використання новітніх інформаційних і комунікаційних технологій (ЗК-3).
- Здатність проведення самостійних досліджень на сучасному рівні (ЗК-4).
- Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації із різних джерел та оцінки якості останніх (ЗК-5).
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність), обґрунтовувати власні оригінальні концепції (ЗК-6).
- Здатність працювати в міжнародному науковому просторі задля розв'язання як фахових вузькоспеціальних, так і загальних завдань, пов'язаних із фаховою підготовкою (ЗК-7).
- Уміння формулювати та визначати відповідні задачі, розробляти шляхи їх розв'язання, реалізації у наукові проекти та трансформування у наукові знання, концепції, висновки тощо, а також уміння формувати команду дослідників для вирішення локальної задачі (формулювання дослідницької проблеми, робочих гіпотез, збору інформації, підготовки пропозицій) (ЗК-8).
- Здатність писати, розмовляти іноземною мовою, представляти результати власних оригінальних досліджень у наукових працях різних жанрів (стаття, есей, монографія, презентація, виступ на конференції, стендова доповідь, публічна промова, наукова/науково-популярна лекція тощо) (ЗК-9).
- Здатність рецензувати публікації (наукові статті, монографії, підручники, посібники тощо) та презентації (виступи на конференціях, наукових семінарах та інших фахових заходах), а також брати участь у міжнародних наукових дискусіях, висловлюючи та відстоюючи свою думку (ЗК-10).
- Здатність брати участь у організації роботи кафедри, факультету, університету, знати та розуміти принципи організації роботи науково-

дослідного сектору/лабораторії, науково-дослідної теми за профілем навчання (розподіл функціональних обов'язків, технічне завдання НДР, місце науково-дослідного сектору/лабораторії у системі наукової роботи факультету та університету/інституту/центру тощо) (ЗК-11).

- Дотримуватись норм наукової етики при здійсненні наукової діяльності та проведенні власного наукового дослідження (ЗК-12).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- Здатність формулювати наукову проблему, робочі гіпотези досліджуваної проблеми, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики (СК-1).
- Збір, опрацювання та критичний аналіз наукових джерел (СК-2).
- Здатність до побудови тлумачно-інтерпретативних схем з використанням наявних та власних оригінальних теоретичних моделей, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових знань (СК-3).
- Визначення мовних одиниць, кореляцій між ними і процесів, які їх супроводжують та характеризують (СК-4).
- Здатність розрізняти різні рівні лінгвістичного аналізу (СК-5).
- Здатність робити узагальнення на основі мовних даних та виводити відповідні закономірності (СК-6).
- Здатність розпізнавати та систематизувати мовні проблеми (СК-6).
- Розуміння природи мовних даних на різних рівнях аналізу (СК-7).
- Здатність збирати дані, укладати лінгвістичні корпуси, аналізувати, систематизувати та презентувати отримані дані (СК-8).
- Здатність обирати релевантні методики для різних типів лінгвістичних досліджень (СК-9).
- Розуміння взаємозв'язку між теоретичними підходами та методологічними практиками (СК-10).
- Розуміння природи лінгвістичних теорій, гіпотез і тлумачень (СК-12).
- Здатність описувати основні компоненти певної теоретичної моделі, застосовувати інструменти і методи лінгвістичного аналізу в міждисциплінарних дослідженнях (СК-13).
- Здатність вивчати, аналізувати, систематизувати взаємозв'язки між мовою і соціальним контекстом, а отримані дані подавати у вигляді цілісного дослідження (СК-14).
- Здатність описувати і аналізувати мовні компетентності (СК-15).
- Уміння читати, аналізувати та інтерпретувати художні твори і наукову літературу (СК-16).
- Здатність розвивати критичний підхід до наукового дискурсу, художньої літератури та культур світу (СК-17).
- Здатність виявляти етичні проблеми у наукових і художніх творах та співвідносити їх із різними історико-культурними контекстами (СК-18).

- Здатність розуміти вплив сучасної культури на розвиток мови і літератури (СК-19).
- Здатність розуміти спільні та відмінні ознаки між художніми творами та історичними й фольклорними джерелами (СК-20).
- Ґрунтовні знання спеціальної галузі дослідження у поєднанні зі знаннями загальної наукової парадигми у філологічних дисциплінах (СК-21).
- Здатність читати, інтерпретувати та порівнювати тексти принаймні однією/двома романо-германськими/класичними іноземними мовами – відповідно до обраної спеціалізації (СК-22).
- Здатність критично оцінювати переклади художніх творів, фахових наукових текстів, принаймні з однієї/двох іноземних мов (відповідно до обраної спеціалізації) (СК-23).
- Здатність відображати питання міжкультурного перекладу і практикувати це у власній роботі в разі необхідності (СК-24).
- Здатність представляти результати індивідуальних досліджень на семінарах і конференціях, під час публічних дискусій, у вигляді фахових та науково-популярних рецензій на твори художньої та наукової літератури (СК-25).
- Здатність формулювати суспільно-значущу проблематику історико-літературних явищ, мовних процесів і володіти навичками її публічного представлення (онлайн презентації, блоги, публічні лекції, підготовка науково-популярних текстів, різних форм візуалізації отриманих даних і результатів дослідження у засобах масової інформації тощо) (СК-26).

8. Результати навчання та науково-дослідної діяльності аспірантів

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про вищу освіту» результати навчання та науково-дослідної діяльності аспірантів мають бути представлені через набуття ними теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексу проблем у галузі професійної та/або дослідної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Основні результати навчання та науково-дослідної діяльності аспірантів містять такі складники:

1. Прослуховування за спеціальністю 035 «Філологія» курсів та спецкурсів в обсязі 29 кредитів.

2. Складання заліків та екзаменів відповідно до навчального плану теоретичної підготовки.

3. Проходження та успішний захист асистентської педагогічної практики (10 кредитів).

4. Підготовка дисертаційної роботи, яка рекомендована кафедрою до захисту на засіданні спеціалізованої вченої ради, що діє в університеті / науковій установі.

5. Публікація за темою дисертації не менше п'яти статей у фахових виданнях, з яких не менше як одна стаття має бути опублікована у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних.

6. Апробація результатів дисертаційної роботи шляхом участі в роботі не менше трьох всеукраїнських та міжнародних наукових конференцій, семінарів та інших форм наукової комунікації.

9. Матеріально-технічне, навчально-методичне та інформаційне забезпечення виконання освітньо-наукової програми

Освітньо-наукова підготовка докторів філософії за спеціальністю 035 «Філологія» здійснюється на базі Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України, який розташований за адресою: м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4. До послуг аспірантів у Центрі є достатня кількість аудиторій для забезпечення підготовки фахівців відповідного профілю, навчально-освітній підрозділ, а саме: кафедра іноземних мов, відділ дослідження європейських мов та бібліотека. Центр постійно опікується поліпшенням матеріально-технічної бази навчального процесу.

Навчальний корпус перебуває у задовільному стані (в усіх навчальних аудиторіях здійснено ремонт) і відповідає санітарно-технічним і протипожежним вимогам. Загальна площа навчального корпусу становить 498,5 м², в тому числі приміщення для науково-педагогічних цілей 103,1 м², бібліотека 20,9 м². Це є задовільним показником для створення належних умов навчання. Матеріальні цінності зберігаються у приміщеннях, обладнаних охороною сигналізацією. Цілодобово діє охорона. Усі види занять, що передбачені навчальними планами, повною мірою забезпечені необхідними навчальними площами, технічними засобами у відповідності до вимог робочих навчальних програм, меблями – столами, стільцями, шафами для літератури. Центр має сучасну матеріально-технічну базу: комп'ютери та ноутбуки. Все обладнання відповідає потребам навчального процесу. Забезпечено виконання норм охорони праці та протипожежної безпеки. Стан освітлення аудиторій відповідає нормам.

Основним джерелом інформаційного забезпечення є наукова бібліотека Центру (у тому числі, електронна), фондами якої користуються аспіранти. Комп'ютери підключено до міжнародної інформаційної мережі Internet, яка широко використовується у навчальному процесі та науковій роботі викладачами, співробітниками та аспірантами, які мають можливість вести навчальну роботу, отримувати наукову інформацію, користуватись бібліотечними фондами всього світу.

Аспіранти мають доступ до комп'ютерів з сучасним програмним забезпеченням. Центр видає власний фаховий часопис «Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи», який відповідає потребам програми підготовки докторів філософії за спеціальністю 035 «Філологія»,

Програму розглянуто на засіданні кафедри іноземних мов ЦНДВІМ НАНУ
Протокол № 3 від 25 квітня 2016 року
Завідувач кафедри _____ О.М.Ільченко

та затверджено вченою радою ЦНДВІМ НАНУ
Протокол № 2 від 27 квітня 2016 року
Голова вченої ради Центру _____ В.Я.Жалай

Додаток А. Перелік навчальних дисциплін підготовки докторів філософії в галузі 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

НОРМАТИВНІ НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ

ІНОЗЕМНА МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ АСПІРАНТІВ ДО РІВНЯ С1

Анотація. Дисципліна «Іноземна мова професійного спрямування для підготовки аспірантів до рівня С1» належить до переліку обов'язкових навчальних дисциплін за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії».

Освітньо-наукова програма аспірантури вищого навчального закладу (наукової установи) передбачає, відповідно до Національної рамки кваліфікацій, здобуття аспірантом мовних компетенцій, достатніх для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи іноземною мовою в усній та письмовій формах, а також для повного розуміння іншомовних наукових текстів з відповідної спеціальності.

Метою курсу іноземної мови професійного спрямування для підготовки аспірантів до рівня загальноєвропейського стандарту володіння мовою С1 є розвиток мовленнєвих компетентностей, які відповідають рівню досвідченого користувача іноземної мови С1, а саме, формування навичок і вмінь, які забезпечують необхідне для науковця вільне розуміння усних і письмових наукових текстів, а також вільне та ефективне висловлення і спілкування як на науково-академічні теми, так і на загальні/повсякденні теми в усній та письмовій формах.

Кількість кредитів: 8

Викладачі:

д.філол.н., проф. Ільченко О.М., к.філол.н., доц. Жалай В.Я., к.філол.н., доц. Малиновська І.В., к.філол.н., доц. Чайка Л.В., к.філол.н., ст. викладач Бобошко Т.М.

Попередні вимоги:

Аспірант повинен знати іноземну мову на рівні не нижче В2, основні прийоми пошуку та аналізу наукової інформації, основи теорії дискурсу та тексту, структурно-композиційні, мовні, комунікативні та риторичні особливості різножанрових текстів наукового дискурсу.

Завдання курсу полягає у

- підвищенні рівня володіння іноземною мовою аспірантів (з рівня В2 до рівня С1) шляхом розвитку чотирьох основних мовленнєвих навичок та вмінь переважно в академічній та науково-дослідницькій сферах вживання мови;
- упорядкуванні та підсумовуванні знань з іноземної мови;
- твердому засвоєнні системних та комплексних знань з іноземної мови;

- підвищенні загальноосвітнього рівня аспірантів та розвитку їх критичного мислення;
- закріпленні навичок самостійної роботи з іншомовною науковою літературою.

Після закінчення курсу аспірант повинен

Знати:

- базові поняття та категорії граматики, лексикології та стилістики іноземної мови, зокрема граматичних структур, синтаксичної організації наукового тексту,
- широкий діапазон словникового запасу (у т.ч. термінології) науково-академічного та професійного характеру, жанри та основні риторичні фігури й етикетні особливості наукового дискурсу,
- структурні, змістові та риторичні риси іншомовних текстів різних жанрів, принципи пошуку головних ідей та ключових слів,
- принципи організації та структурування іншомовного наукового писемного тексту - параграфи, заголовки, засоби когезії та когерентності (логічні конектори тощо),
- принципи переглядового та глибинного читання фахових і загальнонаукових текстів, виявлення головної ідеї тексту та ключових слів,
- способи пошуку імплікацій та підтексту,
- основні принципи та способи й методи усного та письмового перекладу у професійній сфері з іноземної мови на рідну та навпаки,
- принципи тлумачення даних,
- укладання анотації, написання тез конференцій, підготовка стендових доповідей, наукових статей різних жанрів, доповідей, резюме/CV та супровідних листів, есеїв, подань на грант(и),
- основи практичної фонетики іноземних мов для правильної вимови,
- принципи глобального та детального аудіювання,
- особливості монологічного та діалогічного мовлення (специфіку розпитування та пошуку інформації, відповідей на запитання, контраргументації, коментування тощо, основи публічного виступу (презентації, лекції тощо), етикет усного спілкування відповідною іноземною мовою).

Вміти:

- читати фахові та загальнонаукові тексти
- 1) шляхом швидкого перегляду великого масиву інформації іноземною мовою та
- 2) з метою глибинного розуміння підтексту та імплікацій,
- шукати і знаходити певну інформацію у тексті і виділяти головні теми та ідеї,
- розуміти головну ідею тексту,
- визначати ключові слова та поняття наукової праці,
- структурувати іншомовний писемний текст (параграфи, заголовки, використовуючи засоби когезії та когерентності, як-от: засоби зв'язку (логічні конектори) тощо,

- детально розуміти складні тексти науково-академічного характеру, як безпосередньо пов'язані зі сферою науково-дослідницької роботи аспіранта, так і пов'язані з іншими науковими сферами,
- розуміти і вирізняти особливості різних жанрів текстів у культурно-мовному контексті, що вивчається (наукова і науково-популярна статті, звіт, рецензія, резюме, анотація, стендова доповідь, опис експериментів і схем, кореспонденція, блог, Інтернет-форум, інструкції тощо),
- перекладати з іноземної мови на українську та навпаки з урахуванням особливостей системно-структурної будови обох мов, граматичних і лексичних трансформацій, жанрової та фахової специфіки,
- здійснювати усний і письмовий переклад з іноземної мови, використовуючи знання таких методів і способів перекладу як аналогі, перекладацькі трансформації, компенсація втрат, багатозначність слів, псевдо-друзі перекладача, термінологія рідною мовою тощо,
- редагувати іншомовні наукові тексти різних жанрів,
- трансформувати графічну інформацію у словесну (опис таблиць, графіків, схем, процесів тощо), тлумачити та порівнювати таблиці, графіки й схеми,
- ефективно користуватися логічними сполучниками (конекторами),
- організовувати текст як послідовність абзаців,
- коректно наводити цитати,
- правильно укладати бібліографію,
- писати резюме/CV і супровідний лист згідно з ustalеними правилами, які існують у відповідній країні (країнах) вивчення іноземної мови,
- писати іноземною мовою анотації і резюме,
- писати іноземною мовою тези конференцій,
- створювати стендові доповіді,
- продукувати якісні наукові статті різних жанрів у сукупності таких їх складників як огляд літератури, вступ і висновки, матеріал і методи дослідження, експеримент чи польові дослідження, результати дослідження (а також анотацію та подяку як компоненти статті) та грамотно їх оформлювати;
- писати іноземною мовою аргументативні есеї, пропозиції/подання на грант(и) з тематики дослідження,
- ефективно сприймати інформацію на слух, розуміти у цілому та детально:
 - о розгорнуті монологічні висловлювання носіїв мови, як пов'язаних безпосередньо зі сферою науково-дослідницької роботи аспіранта, так і пов'язаних з іншими сферами науки і суспільного життя,
 - о діалогічне мовлення, включно з вмінням слідкувати за дискусією, обміном інформацією, обговоренням процесів, проблем і результатів дослідження тощо,
- розуміти автентичний матеріал з мовцями, які мають різні акценти,

- вести діалог іноземною мовою як на теми загального, так і науково-академічного характеру. При цьому наголос робиться як на вмінні спілкуватися з носіями мови, враховуючи іншу мовленнєву поведінку і культуру, так і вміння отримувати потрібну інформацію у розмові, підсумовувати інформацію, дискутувати, конструктивно критикувати і реагувати на зауваження, висловлювати іншу, відмінну точку зору, аргументувати свою позицію чи бачення предмета дискусії тощо,
- висловлювати думки у монологічній формі,
- виступати з презентацією перед аудиторією, причому аспірант має усно обґрунтувати вибір теми, контекст проблематики та цілі дослідження, матеріал, методи і напрямки дослідження, очікувані результати тощо, спираючись на візуальний ряд у форматі PowerPoint,
- правильно вимовляти слова іноземною мовою та адекватно інтонувати усні висловлювання.

Змістові модулі:

1. Загальнонародна мова та науковий дискурс: спільне і відмінне.
2. Читання наукового тексту.
3. Науково-академічне письмо.
4. Аудіювання та усне мовлення (монологічне та діалогічне).

Мови викладання: англійська, французька, німецька.

Місце у структурно-логічній схемі дисциплін: ННД 01 – нормативні навчальні дисципліни.

Термін вивчення: викладається в обсязі **240 годин (8 кредитів ЄКТС)**, з них 16 – лекції, 194 – практичні заняття, 30 – самостійна робота. Викладається на **першому році навчання.**

Форма контролю – диференційований залік (I семестр), іспит (II семестр).

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ І КУЛЬТУРИ

Анотація. Дисципліна «Філософія науки і культури» належить до переліку обов'язкових навчальних дисциплін аспірантури. Вона спрямована на формування загальнометодологічної культури аспіранта і забезпечує розвиток критичного рефлексивного мислення. Аналізуються філософські засади сучасного наукового знання, наукової раціональності, наукової картини світу, раціональні та неklasичні форми природничих і соціогуманітарних моделей сучасного наукового дискурсу. Особлива увага приділяється розкриттю міждисциплінарних взаємодій, характерних для сучасної науки і філософії.

Мета навчальної дисципліни: дати сучасні філософські і загальнометодологічні знання в галузі науково-дослідної роботи, навчити аспірантів практично застосовувати сучасні філософські знання у процесі виконання власного наукового дослідження при розв'язанні комплексних наукових завдань.

Кількість кредитів: 6

Викладачі: з Центру гуманітарної освіти НАН України (д.ф.н., проф.Рижко В.А.)

Попередні вимоги:

Аспірант повинен знати: основні категорії теоретичної філософії, основні категорії і теорії предметної галузі знання, специфіку пізнавального відношення і структуру пізнавальної діяльності.

Аспірант повинен вміти: визначати основоположні поняття галузі знання, критично осмислювати проблеми галузі знання та проблеми на межі предметних галузей, виокремлювати і характеризувати теоретичний/емпіричний та фундаментальний/прикладний виміри галузі знання.

Змістові модулі:

1. Феномен науки:

1.1. Багатовимірність феномену науки і багатоаспектність його вивчення філософією. Наука як система знань, дослідна діяльність, соціальний інститут.

1.2. Наука та цінності техногенної цивілізації.

1.3. Етос науки.

2. Системи засад науки та історичні типи наукової раціональності: класичний, некласичний та постнекласичний.

2.1. Наукові картини світу як складова засад науки .

2.2. Ідеали і норми наукового дослідження як складова засад науки.

2.3. Онтологічна та епістемологічна складові системи філософських засад науки.

2.4. Глобальні наукові революції і зміна історичних типів наукової раціональності.

3. Сучасна глобальна наукова революція як становлення нелінійної науки та постнекласичного типу наукової раціональності.

3.1. Постнекласична наука як міждисциплінарне дослідження складних самоорганізовуваних людино-вимірних систем.

3.2. Філософські засади сучасної нелінійної наукової картини світу: системність, цілісність, складність як способи розуміння єдності багатоманітного у світі, що самоорганізується. Становлення складного нелінійного мислення як нового стилю мислення нелінійної науки.

3.3. Роль трансдисциплінарних методологій (зокрема синергетичної) та їх філософських засад для забезпечення комунікації представників різних дисциплін, залучених до розв'язання комплексних наукових та технологічних проблем.

4. Епістемологічні моделі сучасного наукового дискурсу.

4.1. Наука як форма знання та епістемологічний дискурс. Епістемологічні наслідки міждисциплінарної революції у науці.

4.2. Специфіка соціогуманітарного наукового дискурсу. Номологічна та ідеографічна епістемології в соціально-гуманітарних науках. Антисцієнтизм і критика лінійного пояснення у дискурсивному і нарратологічному підходах. Нелінійність нарративної оповіді.

- 4.3. Герменевтика і феноменологія як філософські засади становлення соціально-гуманітарних методологій.
- 4.4. Структуралізм як дослідницька програма.
- 4.5. Особливості соціологічного повороту у філософії науки: аналіз реальної практики науки, роль експериментальної діяльності в сучасній науці. Соціологічний підхід до науки як форма натуралізму у філософії науки.
- 5. Антропологічні інтенції сучасної філософії і науки.
 - 5.1. Трансцендентальна феноменологія та феноменологічна онтологія. Конститутивний характер життєвого світу. Соціальна феноменологія.
 - 5.2. Світоглядна філософія екзистенціалізму як основа некласичної онтології людини. Персоноцентризм некласичної онтології.
 - 5.3. Ірраціональний зворот у некласичній філософії. Онтологія несвідомого і психоаналіз.
- 6. Суспільствознавчі інтенції сучасної філософії і науки.
 - 6.1. Політекономічні засади сучасних соціальних теорій.
 - 6.2. Структуралізм як сучасна метафізика.
 - 6.3. Соціальні онтології постмодернізму. Конс'юмеризм.
- 7. Наукові дослідження й інновації.
 - 7.1. Філософський вимір інновації. Інновація як мислення і як діяльність.
 - 7.2. Соціальна і когнітивна інституціалізація інновацій.
 - 7.3. Інноваційні практики.
 - 7.4. Філософські засади розгляду фундаментальних проблем інноваційної складності в контексті новітніх досягнень теорій складних систем, зокрема джерел та факторів виникнення інноваційної складності, особливостей її динамічного росту та циклічної еволюції, способів проходження криз і нестійкостей в ході еволюції.

Мова викладання: українська.

Місце у структурно-логічній схемі дисциплін ННД 02 – нормативні навчальні дисципліни.

Термін вивчення: дисципліна вивчається на **першому році навчання** за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» в обсязі **180 годин (6 кредитів ЄКТС)**, у тому числі 120 годин аудиторних занять (51 год. – лекційні заняття, 69 год. – семінарські заняття) і 60 год. – самостійна робота.

Форма контролю: іспит.

АСИСТЕНТСЬКА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА АСПІРАНТІВ

Анотація. У програмі асистентської педагогічної практики аспірантів акцентуються організаційно-методичні засади практичної професійної підготовки аспірантів з метою опанування ними знаннями, вміннями та навичками педагогічної діяльності. **Асистентська практика відбувається у Центрі наукових досліджень та викладання іноземних мов в академічних групах аспірантів системи Академії наук України** під час викладання курсу «Іноземна мова професійного спрямування для підготовки аспірантів

до рівня С1» та у групах студентів Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Мета навчальної дисципліни: оволодіння аспірантами-практикантами сучасними методами, формами та засобами навчання, формування у них на базі одержаних у вищому навчальному закладі знань із базових психолого-педагогічних дисциплін, професійних навичок та вмінь для вирішення конкретних навчально-виховних задач в умовах реального педагогічного процесу, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності. В результаті проходження педагогічної практики у аспірантів-практикантів повинні бути сформовані організаторські, комунікативні й дослідницькі вміння викладача університету, необхідні для забезпечення провідних аспектів педагогічної діяльності: навчальної, методичної, виховної й дослідної роботи.

Кількість кредитів: 10

Викладачі керують асистентською педагогічною практикою аспірантів-практикантів. Керівник від кафедри - науковий керівник аспіранта.

Аспірант має знати:

- основні поняття і категорії педагогіки та методики викладання у вищих навчальних закладах;
- навчально-методичні комплекси для студентів/аспірантів вищих навчальних закладів;
- сучасні підходи до формування у студентів/аспірантів професійної компетентності;
- інноваційні освітні технології навчання у вищих навчальних закладах;
- форми, види і способи контролю й оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей;
- основні організаційні форми реалізації освітнього процесу у вищих навчальних закладах;
- основи планування освітнього процесу у вищому навчальному закладі;
- основні положення законодавства України в галузі вищої освіти, програмних документів, які стосуються навчання студентів та викладання у ВНЗ;
- завдання і функції науково-педагогічного працівника;
- вимоги до підготовки документального супроводу викладання у ВНЗ;
- основні принципи, методи, види навчання у ВНЗ.

Аспірант має вміти:

- визначати й аналізувати цілі, зміст, принципи, методи і прийоми навчання;
- аналізувати, обирати й ефективно використовувати навчально-методичні комплекси для студентів вищих навчальних закладів;
- контролювати й оцінювати рівень сформованості всіх складників професійної компетентності;

- планувати й реалізовувати різні форми організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі;
- планувати (проектувати) вивчення навчальних дисциплін;
- відбирати, структурувати зміст навчального матеріалу для проведення різних видів навчальних занять;
- використовувати знання про індивідуально-вікові особливості молоді при проведенні занять;
- застосовувати інноваційні методи, прийоми та засоби навчання і виховання студентів/аспірантів;
- підвищувати професійні вміння, вивчати передовий педагогічний досвід.

Змістові модулі:

Змістовий модуль 1.

Навчальна діяльність аспіранта:

- планування власної викладацької діяльності, підготовка до занять;
- проведення різних видів навчальних занять за розкладом у закріпленій академічній групі;
- проведення психолого-педагогічного аналізу відвіданих занять;
- виготовлення роздавального дидактичного матеріалу;
- перевірка письмових робіт;
- проведення консультацій;
- підготовка і проведення одного позааудиторного заходу з предмета, що викладається.

Змістовий модуль 2.

Методична діяльність аспіранта-практиканта

- ознайомлення аспірантів з особливостями організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі (ознайомлення з освітньо-кваліфікаційною характеристикою фахівця, навчальним планом, розкладом занять тощо);
- ознайомлення з кредитно-модульною організацією курсу, що доручено викладати;
- ознайомлення зі змістом освіти з обраного фаху (навчальні програми з дисциплін та робочі програми з навчальних дисциплін, підручники, посібники, методичні рекомендації);
- участь аспірантів у засіданнях кафедри, методичних секцій, в роботі семінарів викладачів тощо;
- складання робочої навчальної програми курсу, що доручено проводити (тематичного плану і планів окремих занять, завдань для самостійної роботи, завдань для поточного, модульного і підсумкового видів контролю тощо);
- відвідування та аналіз занять викладачів кафедри та аспірантів-практикантів.

Змістовий модуль 3.

Виховна діяльність аспіранта-практиканта

- ознайомлення з організацією виховної роботи у вищому навчальному закладі;
- ознайомлення з комплексним планом організаційно-виховної роботи у вищому навчальному закладі, планом виховної роботи в академічній групі;
- виконання обов'язків помічника куратора академічної групи;
- планування виховної роботи в академічній групі;
- відвідання та аналіз виховних заходів, що проводять інші аспіранти-практиканти;
- підготовка і проведення одного виховного заходу;
- психолого-педагогічне вивчення як особистості окремих студентів/аспірантів, так і колективу групи в цілому;
- складання психолого-педагогічної характеристики академічної групи.

Змістовий модуль 4.

Науково-дослідна діяльність аспіранта

- виконання індивідуальних дослідницьких психолого-педагогічних завдань протягом педпрактики та складання відповідного звіту;
- участь у роботі методологічних семінарів кафедри іноземних мов Центру.

Мова викладання: українська.

Місце у структурно-логічній схемі дисциплін: ННД 03 – нормативні навчальні дисципліни.

Термін вивчення: на проходження асистентської педагогічної практики на третьому році навчання відводиться **300 годин (10 кредитів ЄКТС).**

Форма контролю: диференційований залік.

ДИСЦИПЛІНИ ВИБОРУ
ЦЕНТРУ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ВИКЛАДАННЯ
ІНОЗЕМНИХ МОВ НАН УКРАЇНИ

(дві дисципліни з переліку)

НАУКОВЕ ПИСЬМО АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. Дисципліна «Наукове письмо англійською мовою» належить до важливих навчальних дисциплін за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії». Вона покликана допомогти аспірантові свідомо розуміти специфіку англійськомовного наукового дискурсу і його основних жанрів; ефективно використовувати англійську мову для отримання і поширення фахової інформації; анотувати та реферувати англійськомовну та україномовну літературу за фахом, репрезентувати результати власних наукових досліджень англійською мовою у писемній формі (тези, анотації, статті, тощо) відповідно до сучасних вимог англійськомовної дискурсивної спільноти.

Мета навчальної дисципліни: усвідомлення жанрового розмаїття писемного наукового дискурсу, розуміння тексту як послідовності абзаців, структурування тексту (заголовки й підзаголовки, логічні сполучники-конектори, засоби орієнтації аудиторії щодо загальної побудови тексту), специфіки інтертекстуальності наукового тексту та запобігання плагіату (коректне цитування, способи посилання на джерела, укладання огляду літератури та бібліографії); розуміння наукової аргументації, випрацювання навичок написання наукової пропозиції/подання на грант, анотацій та вступу, результатів, обговорення та висновків до статті, способів переведення графічної інформації у словесну (опис таблиць, графіків, схем, процесів тощо, їх тлумачення і порівняння), засвоєння етикету писемної наукової комунікації.

Кількість кредитів: 3.

Викладачі: д.філол.н., проф. Ільченко О.М., к.філол.н., доц. Малиновська І.В.

Попередні вимоги: аспірант повинен знати: англійську мову на рівні не нижче B2; основні прийоми пошуку та аналізу наукової інформації; основи теорії дискурсу та тексту; структурно-композиційні, мовні, комунікативні та риторичні особливості різножанрових текстів наукового дискурсу.

Після закінчення курсу аспірант повинен:

знати:

- граматичні структури та правила синтаксису, необхідні для продукування текстів іноземною мовою в академічній та професійній сферах,
- науково-академічний вокабуляр,
- принципи укладання анотацій, стендових доповідей, написання тез конференцій, наукових статей різних жанрів, доповідей, резюме/CV та супровідних листів, есеїв, подань на грант(и),
- принципи структурування писемного тексту (параграфи, заголовки,

засоби когезії та когерентності (логічні конектори тощо).

вміти:

- писати іноземною мовою резюме/CV і супровідний лист,
- писати іноземною мовою анотації і резюме,
- адекватно структурувати писемний текст (параграфи, заголовки, засоби зв'язку (логічні сполучники тощо),
- писати тези конференцій,
- створювати стендові доповіді,
- писати наукові статті різних жанрів, враховуючи їх складники (огляд літератури, вступ і висновки, матеріал і методи дослідження, експеримент, результати дослідження, а також анотацію та подяку як компоненти статті);
- писати іноземною мовою аргументативні есеї, пропозиції/подання на грант(и) з тематики дослідження.

Змістові модулі:

Змістовий модуль 1.

1. Писемний науковий дискурс: жанри та структура.

- 1.1. Поняття «інтелектуального стилю» (Р.Каплан, Й. Гальтунг).
- 1.2. Наукова метамова та логічні конектори.
- 1.3. Інтертекстуальність та цитування. Уникнення плагіату.
- 1.4. Структурування наукової праці та її композиційних сегментів.
- 1.5. Основні жанри англomовного наукового дискурсу.
- 1.6. Наукова стаття типу IMRAD та варіативність її структури.
- 1.7. Структура вступу наукової статті: модель CARS (*create a research space*, за Д.Свейлзом).
- 1.8. Написання наукових анотацій англійською мовою.
- 1.9. Написання вступу та висновків.
- 1.10. Написання розділів «огляд літератури», «методи», «експеримент», «обговорення» та «результати», «подяка».

Змістовий модуль 2.

2. Англійська писемна мова науки: аргументація, риторика, етикет.

- 2.1. Типи логічних помилок.
- 2.2. Модель аргументації С.Тулміна.
- 2.3. Мовні ознаки псевдонаукового дискурсу.
- 2.4. Імплікації у мові науки, їх розпізнавання та адекватна інтерпретація.
- 2.5. Написання тез конференцій, стендових доповідей, аргументативних есеїв, резюме, супровідних листів, електронних повідомлень, коментарів у блогах тощо з урахуванням етикетних канонів спілкування англійською мовою та її регіональної варіативності.

Змістовий модуль 3.

3. Редагування англomовних наукових текстів.

- 3.1. Використання однослівних дієслів (замість фразових дієслів та еквівалентних словосполук).
- 3.2. Вживання герундію.
- 3.3. Уникання подвійного заперечення.
- 3.4. Контекстуально зумовлена заміна пасивного стану активним.

- 3.5. Спрощення та компресія багатослівних словосполук.
- 3.6. Уникання або перефразування “*that-phrases*”, “*which-phrases*”, “*there is/are phrases*” та “*of phrases*”.
- 3.7. Доречне вживання метафоричних зворотів, риторичних запитань й гіпофор, а також ідіом та засобів емпізи.

Мова викладання: англійська.

Місце у структурно-логічній схемі дисциплін: ДВЦ 01– дисципліни вибору Центру, вивчається на другому році навчання.

Термін вивчення: викладається в обсязі **90 годин (3 кредити ЄКТС)**, лекції – 20 годин, практичні заняття – 20 годин, самостійна робота – 50 годин.

Форма контролю – диференційований залік.

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУКАХ

Анотація. Дисципліна «Методологія та організація наукових досліджень у філологічних науках» належить до дисциплін вибору Центру. Вона спрямована передусім на закріплення навичок самостійного критичного мислення, вмінь аналізувати, синтезувати та оцінювати інформацію, провадити наукові дослідження на надійному підґрунті загальнонаукових методів наукового пошуку та сучасних методів досліджень у царині філології.

Мета: сформувати компетенції щодо методології виявлення та дослідження наукових проблем у галузі філологічних наук, достовірності та обґрунтованості відповідних досліджень, правил оформлення списків використаних джерел у дисертаційних роботах, бібліографічних посилань у наукових статтях відповідно до вимог, які існують у світовому глобалізованому науковому просторі.

Кількість кредитів: 3

Викладачі: д.філол.н, проф. Ільченко О.М., к.філол.н., доц. Жалай В.Я.

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен **знати:**

- принципи оцінки якості друкованих та електронних інформаційних джерел;
- лінгвальні ознаки псевдонаукового дискурсу;
- сучасні кількісні та якісні методи лінгвістичного аналізу мовних феноменів;
- основні інформаційно-комунікаційні технології у філологічних дослідженнях та принципи інтелектуального аналізу даних;
- загальні вимоги до складання однорівневого бібліографічного опису: використання скорочень, малої та великої літер, приписаної пунктуації, основні відмінності чинного стандарту від радянського ГОСТ 7.1-84; вимоги до складання багаторівневого бібліографічного опису (багатотомних, серіальних видань) та аналітичного бібліографічного опису (статей у журналах, розділів в книгах); особливості складання бібліографічного опису електронних ресурсів різних видів (статті на

веб-сайтах, електронні версії книжкових видань, дописи у соціальних мережах, відеоролики з youtube тощо), аудіо-, відеовидань, архівних джерел; специфіку складання бібліографічних описів до наукових статей в журналах, що індексуються міжнародними наукометричними базами даних;

уміти:

- оцінювати достовірність і надійність друкованих та електронних джерел наукової інформації;
- розпізнавати ознаки псевдонаукового дискурсу;
- володіти актуальними методами кількісного та якісного лінгвістичного аналізу та застосовувати їх у власних дослідженнях;
- використовувати інформаційно-комунікаційні технології у філологічних дослідженнях (інформаційно-пошуковий тезаурус та інтелектуальний аналіз даних);
- складати бібліографічний опис різних видів документів (книжкових та періодичних видань, статей із газет і журналів, електронних ресурсів тощо) відповідно до вимог національного стандарту (ДСТУ ГОСТ 7.1:2006), міжнародного стандарту ISO 690:2010 та основних зарубіжних стилів цитування (MLA style; APA style; Chicago/Turabian style; Harvard style); оформлювати бібліографічні описи різних видів документів відповідно до галузевих міжнародних стилів цитування (ACS (American Chemical Society) style; AIP (American Institute of Physics) style; AMS (American Mathematical Society) style); використовувати українські та міжнародні автоматизовані системи для складання бібліографічних описів.

Змістові модулі:

Змістовий модуль 1.

1. Оцінка якості електронних і друкованих джерел.

1.1 Якість науково-інформаційних джерел. Цитування та уникнення плагіату. Ознаки псевдонауки.

1.1. Інформаційно-комунікаційні технології у філологічних дослідженнях.

1.2. Інформаційно-пошуковий тезаурус та інтелектуальний аналіз даних (*data mining*). Ключові слова наукової праці.

Змістовий модуль 2.

2. Кількісні та якісні методи аналізу у сучасних лінгвістичних дослідженнях.

2.1. Якісні методи і процедури лінгвістичних досліджень (метод опозицій, дистрибутивний, компонентний, валентнісний, контекстологічний, компонентний аналіз, метод кейсів, наратологічний аналіз, мікрориторичний аналіз, дискурсивні методи тощо).

2.2. Кількісні підрахунки та статистичні методи у лінгвістиці.

2.3. Методи корпусної лінгвістики.

2.4. Філологічний аналіз у дискурсивному, функціональному, риторичному, герменевтичному, наратологічному, семіотичному, когнітивному та лінгвокультурологічному вимірах.

Змістовий модуль 3.

3. Наукова бібліографія. Особливості оформлення бібліографічних посилань за міжнародними стандартами при публікації наукових статей у міжнародних виданнях, що входять до наукометричних баз даних Scopus, Web of Science тощо.

3.1. Принципи укладання бібліографії.

3.2. Посилання й цитування джерел.

3.3. Інтертекстуальність і запобігання плагіату.

3.4. Українські та міжнародні системи складання бібліографічних описів:

3.4.1. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис, бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання»,

3.4.2. Міжнародний стандарт «ISO 690:2010. Information and documentation – Guidelines for bibliographic references and citations to information resources»,

3.4.3. MLA (Modern Language Association) style;

3.4.4. APA (American Psychological Association) style

3.4.5. Harvard Referencing style

3.4.6. Chicago style

3.4.7. IEEE style та ін.

Мова викладання: українська, англійська

Місце у структурно-логічній схемі: ДВЦ 02— дисципліни вибору Центру.

Термін вивчення: дисципліна вивчається на **першому році навчання** за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» в обсязі **90 годин (3 кредити ЄКТС)**, у тому числі 14 год. – лекційні заняття, 12 год. – практичні заняття, 64 години самостійної роботи.

Форма контролю – диференційований залік.

ДИСЦИПЛІНИ ВІЛЬНОГО ВИБОРУ АСПІРАНТА

(три дисципліни з переліку)

СУЧАСНА ЛІНГВІСТИКА У СВІТЛІ ЗМІНИ НАУКОВИХ ПАРАДИГМ

Анотація. Дисципліна «Сучасна лінгвістика у світлі зміни наукових парадигм» належить до дисциплін вибору Центру. Вона забезпечує формування в аспірантів науково-дослідницької професійної компетентності із загальнотеоретичних питань, які стосуються методолого-методичних підходів до вивчення мовних фактів у сучасній лінгвістиці із урахуванням ретроспективи, сучасного стану і перспективи її розвитку.

Мета навчальної дисципліни: 1) поглиблення знань аспірантів у різних сферах сучасного науково-лінгвістичного знання; 2) ознайомлення з методами, підходами, інструментарієм, метамовою новітніх мовознавчих дисциплін: лінгвокультурології, лінгвокогнітології, лінгвокомунікативістики, дискурсології, корпусної лінгвістики, сугестивної лінгвістики тощо; 2) формування навичок пов'язування теоретичних знань з практикою лінгвістичного аналізу емпіричних мовних фактів; 3) розвиток креативних здібностей аспірантів; 4) розвиток вмінь адекватної інтерпретації наукового дискурсу.

Кількість кредитів: 3

Викладачі: д.філол.н., проф., член-кор. НАНУ Ткаченко О.Б., к.філол.н., доц. Малиновська І.В.

Попередні вимоги: аспірант повинен знати: 1) англійську мову на рівні не нижче B2; 2) бути ознайомленим з основами лінгвокультурології, лінгвокогнітології, лінгвокомунікативістики, дискурсології, корпусної лінгвістики, тощо; 3) мати уявлення про хід розвитку мовознавчої науки з її змінами наукових парадигм; 4) мати досвід конспектування лекцій, які викладаються англійською мовою.

Після закінчення курсу аспірант повинен **вміти:**

- 1) адекватно аналізувати теоретичний лінгвістичний текст (у тому числі й англomовний), вилучати основні ідеї, закладені в його зміст автором;
- 2) проектувати теоретичні знання в практику свого безпосереднього лінгвістичного аналізу;
- 3) на основі отриманої лінгвістичної інформації і з опорою на мовний матеріал продукувати власні ідеї й гіпотези;
- 4) розуміти англomовний лінгвістичний текст підвищеної складності та адекватно його інтерпретувати в усній/писемній формі.

Змістові модулі:

Змістовий модуль 1.

1. Сучасна лінгвістика: історія, стан, перспективи розвитку.

- 1.1. Ключові поняття лінгвометодології.
- 1.2. Загальнонаукові та лінгвістичні методи дослідження.
- 1.3. Теорія мовного значення як ключова проблема мовознавчої науки.
Основні напрями лінгвістичної семантики:
 - семасіологія,

- ономазіологія (теорія номінації),
- етимологія
- лінгвoseміотика,
- лексико-семантичні поля,
- інтерпретаційна семантика **vs.**
синтаксико-семантична модель, генеративна семантика,
відмінкова граматики, семантично орієнтована теорія
породження речення.

1.4. Спирні питання мовознавства.

Змістовий модуль 2.

2. Зміна наукових парадигм у лінгвістиці.

- 2.1. Поняття наукової парадигми (за Т.Куном).
- 2.2. Універсальна граматики.
- 2.3. Порівняльно-історична граматики.
- 2.4. Яфетичне мовознавство.
- 2.5. Синхронічна лінгвістика.
- 2.6. Структурна лінгвістика та глосематика.
- 2.7. Дескриптивна лінгвістика.
- 2.8. Структурна типологія і лінгвістика універсалій.
- 2.9. Трансформаційно-породжувальна граматики.
- 2.10. Структурно-типологічна компаративістика.
- 2.11. Етнолінгвістика та неогумбольдтіанство.
- 2.12. Ностратика та мовні макросім'ї.
- 2.13. Психолінгвістика
- 2.14. Функціональна лінгвістика.
- 2.15. Комунікативно-функціональна парадигма та лінгвопрагматика
- 2.16. Когнітивно-дискурсивна парадигма.
- 2.17. Прикладна лінгвістика.

Змістовий модуль 3.

3. Антропологічна спрямованість (антропоцентризм) сучасної лінгвістики та новітні напрями лінгвістичного пошуку.

- 3.1. Соціолінгвістика та мовна варіативність.
- 3.2. Антропологічна лінгвістика. Лінгвокультурологія.
Національно-мовні картини світу.
- 3.3. Комунікативна лінгвістика як новітня галузь мовознавчої науки.
- 3.4. Дискурсологія у контексті розвитку сучасного мовознавства.
- 3.5. Когнітивна лінгвістика. Концептуалізація та категоризація.
- 3.6. Наратологія.
- 3.7. Психолінгвістика.
- 3.8. Лінгвосинергетика.
- 3.9. Лінгвопедагогіка в сучасних умовах.

Мови викладання: англійська, українська.

Місце у структурно-логічній схемі: ДВЦ 03– дисципліни вибору Центру.

Термін вивчення: викладається на другому році навчання в обсязі 90 годин (3 кредити ЄКТС), зокрема: лекцій – 18 годин, практичні заняття – 6 годин, самостійна робота – 66 годин.

Форма контролю – диференційований залік

ЛІНГВОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. Переважна кількість комунікації в епоху глобалізації є міжкультурною, що призводить до значної кількості непорозумінь у спілкуванні – як побутовому, так і професійному. Сучасний науковець має бути обізнаним з основними засадами ефективної міжкультурної комунікації та ефективно застосовувати їх під час спілкування з іноземцями.

Мета навчальної дисципліни – випрацювання міжкультурної компетентності аспірантів через розкриття сутності міжкультурної комунікації, лінгвокультурології, національного менталітету, комунікативної поведінки в аспекті взаємодії та взаємозв'язку мови і культури, мови як інструмента культури та культурного діалогу у повсякденному та професійному (передусім науково-академічному) контекстах.

Кількість кредитів: 3.

Викладачі: к.філол.н., доц. Малиновська І.В.

Попередні вимоги: аспірант повинен знати: 1) англійську мову на рівні не нижче В2; 2) бути ознайомленим з основами лінгвокультурології та лінгвокраїнознавства.

Після закінчення курсу аспірант повинен

знати:

- зв'язок мови і культури, поняття лінгвокультурної компетентності як частини культурної компетентності;
- поняття лінгвокультурної та дискурсивної спільноти;
- розбіжності комунікативної поведінки;
- національно специфічні етикет та стратегії ввічливості як складники міжкультурної компетенції;
- ознаки невербальної поведінки;
- специфіку взаємодії мови і культури в типових комунікативних ситуаціях в усному та писемному дискурсах (у т.ч. науково-академічному);

уміти:

- володіти культурно зумовленими нормами вербальної та невербальної поведінки;
- застосовувати англійську мову з урахуванням її соціокультурної варіативності та етикету;
- послуговуватися національно специфічними стратегіями ввічливості;
- застосовувати лінгвокультурні канони усного та писемного англо-американського науково-академічного дискурсу.

Змістові модулі:

Змістовий модуль 1.

1. Лінгвокультурна компетентність як частина культурної компетентності особистості.

- 1.1. Культура та лінгвокультура.
- 1.2. Мова – культура – ментальність
- 1.3. Поняття «мовної картини світу». Лінгвокультурний концепт. Лінгвокультурема.
- 1.4. Структура лінгвокультурної компетентності
 - інтракультурна компетентність;
 - інтеркультурна (міжкультурна) компетентність
- 1.5. Складники лінгвокультурної компетентності:
 - інституційний,
 - конвенціональний,
 - семіотичний,
 - лінгвальний.
- 1.6. Міжкультурна компетентність та її рівні.
- 1.4. Мультикультуралізм у сучасному світі.
- 1.5. Лінгвокультурна та дискурсивна спільноти.

Змістовий модуль 2.

2. Комунікативна поведінка в мультикультурному середовищі.

- 2.1. Вербальна та невербальна поведінка
- 2.2. Табуовані теми у міжкультурному спілкуванні.
- 2.3. Ефективні комунікативні прийоми: універсальні та національно специфічні.

Змістовий модуль 3.

3. Етикет та стратегії ввічливості у різних лінгвокультурах.

- 3.1. Поняття «обличчя» мовця (позитивне чи негативне) за П.Браун та С.Левінсоном.
- 3.2. Стратегії позитивної ввічливості.
- 3.3. Стратегії негативної ввічливості.
- 3.4. Стратегії загрози «обличчю» особи:
 - незавуальовані – *on-record*,
 - завуальовані – *off-record*.
- 3.5. Поняття геджінгу (*hedging*). Засоби епістемічної, деонтичної та волюнтативної модальності у різних лінгвокультурах.

Мова викладання: англійська.

Місце у структурно-логічній схемі: ДВА 01 – дисципліни вільного вибору аспіранта.

Термін вивчення: викладається на другому році навчання в обсязі 90 годин (3 кредити ЄКТС), зокрема: лекції – 10 годин, практичні заняття – 10 годин, самостійна робота – 70 годин.

Форма контролю – диференційований залік.

УКРАЇНЬСЬКА НАУКОВА МОВА

Анотація. Дисципліна «Українська наукова мова» належить до переліку навчальних дисциплін вільного вибору аспіранта за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії». Дисципліна формує науково-дослідницьку професійно орієнтовану мовну компетентність та передбачає удосконалення розвитку українського усного й писемного наукового мовлення.

Мета навчальної дисципліни: поглиблення знань аспірантів у царині українського наукового дискурсу, зокрема у порівнянні з англійським, нормативне та творче продукування україномовних наукових текстів різних жанрів.

Кількість кредитів: 3.

Викладачі: д.філол.н., проф., член-кор. НАНУ Ткаченко О.Б., к.філол.н., доц. Жалай В.Я.

Попередні вимоги: знання української та англійської мов на рівні не нижче В2.

Після вивчення курсу аспірант повинен **знати:**

- історію становлення українського наукового дискурсу;
- принципи глибинного аналізу тексту;
- структурно-композиційні та риторичні особливості різних жанрів наукового дискурсу;
- специфіку аргументації наукового дискурсу;

уміти:

- аналізувати науковий текст на поверхневому та глибинному рівнях;
- створювати власні наукові тексти відповідно до канонів різних жанрів (анотації, тези, статті, презентації, стендові доповіді, рецензії тощо);
- ефективно аргументувати положення наукового доробку.

Змістові модулі:

Змістовий модуль 1.

1. Лексико-граматичні норми українського наукового дискурсу.

Наукова термінологія та номенклатура.

1.1. Співвідношення іменникових та дієслівних форм.

1.2. Прийменики в українській науковій мові.

1.3. Пасивні форми дієслова та безособові речення.

1.4. Ступені порівняння прикметників.

1.5. Наказовий спосіб.

1.6. Мовні вимоги до термінів та номенів.

1.7. Загальнонаукові терміни. Міжгалузеві терміни. Вузкоспеціальні терміни. Професіоналізми.

Змістовий модуль 2.

2. Стилiстичні норми українського наукового дискурсу.

2.1. Мовні і жанрові особливості наукового стилю.

2.2. Композиція писемного наукового тексту.

2.3. Стилiстичні фігури українського наукового дискурсу.

2.4. Сталі словосполуки та зайві слова.

Змістовий модуль 3.

3. Структурно-риторичні норми українського наукового дискурсу: історія, розвиток, перспективи.

3.1. Структурування матеріалу. Заголовки та підзаголовки.

3.2. Закон милозвучності.

3.3. Наукові скорочення.

Мова викладання: українська.

Місце у структурно-логічній схемі: ДВА 02 – дисципліни вільного вибору аспіранта.

Термін вивчення: дисципліна вивчається на **другому році навчання** за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» в обсязі **90 годин (3 кредити ЄКТС)**, у тому числі 12 годин – лекційні заняття, 12 годин – практичні заняття, 66 годин самостійної роботи.

Форма контролю – диференційований залік.

КЛАСИЧНА ТА НЕОРИТОРИКА: ТЕХНОЛОГІЇ ВПЛИВУ У ПРОФЕСІЙНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Анотація. Курс спрямований на формування вмінь ефективного спілкування із закордонними колегами та презентації результатів власних наукових досліджень.

Мета вивчення курсу: курс передбачає систематизацію знань про ораторське мистецтво та способи підготовки та виголошення промов з метою переконання та впливу на аудиторію та стратегії і тактики здійснення такого впливу.

Мета: сформувати компетенції у царині класичної та неориторики, що передбачає розвиток в аспірантів практичних навичок виступів перед аудиторією, успішного проведення переговорів, застосовуючи уміння та прийоми коректної аргументації, логічного доведення думки, некатегоричного сперечання.

Кількість кредитів: 3.

Викладачі: д.філол.н., проф. Ільченко О.М., д.філол.н., проф., член-кор. НАНУ Ткаченко О.Б.

Після закінчення курсу аспірант повинен **знати:**

- основні поняття класичної риторики (етос, пафос, логос, кайрос тощо);
- стратегії й тактики комунікації;
- риторичні фігури;
- засоби аргументації;
- засоби когезії та когерентності;
- способи структурування усного та писемного дискурсу;

уміти:

- ефективно застосовувати релевантні комунікативні стратегії й тактики та риторичні фігури;
- використовувати засоби і способи аргументації;
- оперувати засобами когезії і когерентності;
- готувати ефектні виступи та презентації;
- вести персональні медіаресурси (блоги), у т.ч. для позиціювання результатів наукових досліджень в соціальних мережах.

Змістові модулі:

Змістовий модуль 1.

1. Стратегії впливу: секрети професійної комунікації.

- 1.1. Аргументація та персуазивність (переконливість).
- 1.2. Вибір назви та ефективне структурування матеріалу. Параграфи та зв'язок між ними.
- 1.3. Інформаційне мапування.
- 1.4. Візуальна риторика в усній та писемній комунікації.

Змістовий модуль 2.

2. Класична риторика: риторичні структури та засоби аргументації.

- 2.1. Ораторська мова. Поняття «красномовство».
- 2.2. Етос, пафос, логос, кайрос (за Аристотелем).
- 2.3. Логічні помилки.
- 2.4. Найбільш ефективні риторичні прийоми: вербальні та невербальні.
- 2.5. Модель аргументації Тулміна.
- 2.6. Позиційний показник Еббінгауза.

Змістовий модуль 3.

3. Неориторика та науковий діалог.

- 3.1. Неориторика та медіація знання.
- 3.2. Фахова варіативність засобів аргументації.
- 3.3. Типи аргументів.
- 3.4. Типи тема-рематичних структур наукового та художнього тексту.
- 3.5. Метадискурс та логічні конектори.
- 3.6. Засоби когезії та когерентності.
- 3.7. Архітектоніка різних жанрів наукового дискурсу.
- 3.8. Заголовки та підзаголовки.

Мова викладання: українська, англійська.

Місце у структурно-логічній схемі: ДВА 03 – дисципліни вільного вибору аспіранта.

Термін вивчення: дисципліна вивчається на другому році навчання за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» в обсязі **90 годин (3 кредити ЄКТС)**, у тому числі 10 годин – лекційні заняття, 10 годин – практичні заняття, 70 годин самостійної роботи.

Форма контролю – диференційований залік.

ОСНОВИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація: дисципліна охоплює основи комп'ютерного обладнання та програмного забезпечення, інтелектуальний аналіз даних, а також такі теми, як безпека та організація мереж. Курс поглиблює знання про інформаційно-комунікаційні технології у філологічних дослідженнях. Даний курс розвиває навички критичного мислення та уміння вирішення складних завдань.

Мета: надати базові знання в області апаратного і програмного забезпечення комп'ютерів, які необхідні для проведення нефахівцями у галузі інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ) наукових досліджень із використанням новітніх комп'ютерних технологій.

Кількість кредитів: 3.

Викладачі: д.філол.н., проф. Ільченко О.М., к.філол.н., ст.викладач Бобошко Т.М.

Після закінчення курсу аспіранти повині **знати:**

- особливості сучасного інформаційного суспільства;
- специфіку інформаційних систем, інформаційних технологій, баз даних та банків даних;
- компоненти комп'ютера;
- основні різновиди операційних систем та пакетів програмних засобів для використання у повсякденній дослідницькій роботі;
- мережеві пошукові програми;

уміти:

- налаштовувати операційні системи та оперувати базами даних,
- використовувати програмні компоненти, що входять до пакету MS Office;
- ефективно використовувати мережеві пошукові програми.

Змістові модулі:

Змістовий модуль 1.

1. Інформаційне суспільство, інформаційні системи, інформаційні технології.

- 1.1. Співвідношення інформаційних систем та інформаційних технологій. Процеси в інформаційній системі.
- 1.2. Визначення та складники інформаційної технології.
- 1.3. Роль та місце інформаційних технологій у сучасному суспільстві, етапи їх розвитку.
- 1.4. Інструментарій інформаційних технологій. Нові інформаційні технології.
- 1.5. Види інформаційних технологій:
 - 1.5.1 Інформаційна технологія обробки даних
 - 1.5.2 Інформаційна технологія керування

Змістовий модуль 2.

2. Бази даних та банки даних.

- 2.1. Загальні принципи класифікації систем обробки інформації та зберігання інформації.

- 2.2. Класифікація баз даних
- 2.3. Класифікація систем управління базами даних
- 2.4. Класифікація банків даних
- 2.5. Організація банків даних
 - 2.5.1. Користувачі банків даних
 - 2.5.2. Переваги та недоліки банків даних
- 2.6. Структура типового банку даних
 - 2.6.1. Інформаційне забезпечення
 - 2.6.2. Програмне забезпечення
 - 2.6.3. Лінгвістичне забезпечення
 - 2.6.4. Технічне забезпечення
 - 2.6.5. Організаційно-методичне забезпечення
 - 2.6.6. Адміністративне забезпечення
- 2.7. Загальний опис системи програмування Microsoft Excel
 - 2.7.1. Електронні таблиці
 - 2.7.2. Основи роботи з системою Microsoft Excel
 - 2.7.3. Створення банку даних на основі системи Microsoft Excel
 - Створення і заповнення списків
 - Сортування списків
 - Фільтрація даних
 - Формули і функції
 - 2.7.8. Робота з банком даних на основі системи Microsoft Excel.

Змістовий модуль 3.

3. Програмне та апаратне забезпечення. Мережа Інтернет.

- 3.1. Огляд програмного та апаратного забезпечення.
- 3.2. Інтернет та мережеві пошукові програми.
- 3.3. Операційні системи та мережі:
 - Apple Talk (Apple)
 - LANtastic (Artisoft)
 - NetWare (Novell)
 - NetWare Lite (Novell)
 - Personal NetWare (Novell)
 - NFS (Sun Microsystems)
 - OS / 2 LAN Manager (Microsoft)
 - OS / 2 LAN Server (IBM)
 - Windows NT Advanced Server (Microsoft)
 - POWERfusion (Performance Technology)
 - POWERLan (Performance Technology)
 - Vines (Ba)

Мова викладання: українська.

Місце у структурно-логічній схемі: ДВА 04 – дисципліни вільного вибору аспіранта.

Термін вивчення: дисципліна вивчається на **другому році** навчання за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» в обсязі **90 годин (3 кредити)**

ЄКТС), у тому числі 8 годин – лекційні заняття, 12 годин – практичні заняття, 70 годин самостійної роботи.

Форма контролю – диференційований залік.

Додаток Б. Графік виконання індивідуального плану науково-дослідницької роботи аспірантами за ОНП підготовки докторів філософії в аспірантурі Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України за спеціальністю 035 «Філологія»

Рік навчання	Робота над дисертацією	Публікація статей		Апробація результатів (виступи на конференціях)
		у вітчизняних фахових виданнях	у зарубіжних фахових виданнях	
1 рік навчання				
1 півріччя	Структура роботи. Робота з першоджерелами.	–	–	–
2 півріччя	Формування інформаційної бази. Написання теоретичної частини роботи.	–	–	1
2 рік навчання				
1 півріччя	Обробка та аналіз інформаційної бази.	1	–	–
2 півріччя	Опис практичної частини роботи.	1	–	1
3 рік навчання				
1 півріччя	Узагальнення результатів дослідження.	1	–	–
2 півріччя	Представлення рукопису.	1	–	1
4 рік навчання				
1 півріччя	Формування висновків і рекомендацій. Закінчення роботи над дисертацією.	–	1	–
2 півріччя	Оформлення роботи та подання до захисту. Захист дисертації.	–	–	–

Освітньо-наукова програма рекомендована до впровадження Вченою радою Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України (протокол № 2 від 27 квітня 2016 року).

КЕРІВНИК ПРОЕКТНОЇ ГРУПИ

**Заступник директора з наукової роботи,
доктор філологічних наук, професор
ІЛЬЧЕНКО О.М.**

ЧЛЕНИ ПРОЕКТНОЇ ГРУПИ:

**Директор, кандидат філологічних наук, доцент
ЖАЛАЙ В.Я.**

**Професор кафедри іноземних мов,
доктор філологічних наук, професор
член-кореспондент НАНУ
ТКАЧЕНКО О.Б.**

**Доцент кафедри іноземних мов,
кандидат філологічних наук, доцент
МАЛИНОВСЬКА І.В.**

**Доцент кафедри іноземних мов,
кандидат філологічних наук, доцент
ЧАЙКА Л.В.**

ВІДОМОСТІ
 про інформаційне забезпечення
 освітньої діяльності у сфері вищої освіти

1. Інформація про наявність бібліотеки

Найменування бібліотеки	Площа (кв. метрів)	Обсяг фондів навчальної, наукової літератури (примірників)	Площа читального залу (кв. метрів), кількість місць	Примітка*
Науково-методична бібліотека	20,9	3090	20,9; 5 місць	В наявності електронна бібліотека

2. Забезпечення підручниками, навчальними посібниками, довідковою та іншою навчальною літературою

Найменування навчальної дисципліни	Автор підручника (навчального посібника тощо)	Найменування підручника (навчального посібника тощо)	Найменування видавництва, рік видання	Кількість примірників**
Іноземна мова професійного спрямування для підготовки аспірантів до рівня С1	Glasman-Deal H.	Science Research Writing: A Guide for Non-Native Speakers of English.	Imperial College Press, 2009	
	Ільченко О.М.	Англійська для науковців = The Language of Science Підручник / МОН України	Київ: ВП Едельвейс, 2016	120
	Plchenko O. (за загальною редакцією к.філол.н., доц. Жалая В.Я.)	International Communication: Science, Technology, Education, Journalism (English-Ukrainian-Russian Dictionary) : Англо-українсько-російський словник	К.: ВП Едельвейс, 2016	30

		міжнародної комунікації: наука, техніка, освіта, журналістика		
	Калюжна В.В., Букреева О.Й.	English opens many doors. Английский научный текст: Понимание. Интерпретация. Перевод. – Учеб. пособ. по англ. яз.	К.: 2004	190
	Карабан В.І.	Посібник-довідник з перекладу англійської наукової та технічної літератури на українську мову. Частина 1 (Граматичні труднощі). Частина 2 (Термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі).	К.: Політична думка, 1997	
	Dupleix D., Vaillant S.	Guide officiel d'entraînement au TCF. Test de connaissance du français.	Les éditions Didier, 2010	
	Chevalier-Wixler D, Dupleix D., Jouette I., Mègre B.	Réussir le Dalf . Niveaux C1 et C2 du Cadre européen commun de reference	Les Éditions Didier, 2007	
	Tolas J.	Le français pour les sciences. Niveau intermédiaire ou avancé.	Presse universitaires de Grenoble, 2004	
	Бориско Н. Ф.	Deutsch für Fortgeschrittene Niveau C	К.: ООО «ИП Логос-М», 2010	
	Raven S., Buscha A.:	Erkundungen Deutsch als Fremdsprache. Integriertes Kurs und Arbeitsbuch. КОМПАКТ C1	Schubert Verlag, 2010	

<p>Наукове письмо англійською мовою</p>	<p>Darian S. Sword H. Swales J. Lindsay D. Wallwork A. Яхонтова Т.В.</p>	<p>Technique in Nonfiction: the Tools of the Trade. Stylish Academic Writing. Research Genres: Explorations and Applications. Scientific Writing = Thinking in Words English for Writing Research Papers Основи англомовного наукового письма = English Academic Writing for Students and Researchers. Посібник/МОН України</p>	<p>Ronconcoma, NY: Linus Learning, 2016 Harward: Harvard University Press, 2012. Cambridge: Cambridge University Press, 2004 CSIRO Publishing, 2011 Springer, 2011 Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2002</p>	<p>180</p>
<p>Методологія та організація наукових досліджень у філологічних науках</p>	<p>Арнольд И. В. Находкін М.Г., Наумовець В.Г., Рябченко С.М. Домброван Т.І. (загальна редакція) Чернявская В.Е. Yule G. Booth W C.,</p>	<p>Основы научных исследований в лингвистике. Тим, хто торує свій шлях у науку. Інтегральна теорія англомовної комунікації. Інтерпретація наукового тексту. The Study of Language. The Craft of Research.</p>	<p>М.: Либро- ком, 2013 К: ВПЦ Київський університет, 2008 Одеса: КП ОМД, 2015 М.: Изд-во ЛКИ, 2007 Cambridge: Cambridge University Press; 2014 Chicago:</p>	

	Colomb G.G., Williams J. M. Litosseliti L. Gomes P. C.	 Research Methods in Linguistics. Statistical Methods in Language and Linguistic Research.	University Of Chicago Press, 2008 Bloomsbury Academic, 2010 Equinox Publishing, Ltd., 2013
Сучасна лінгвістика у світлі зміни наукових парадигм	Голубовська І.О., Корольов І.Р. Селіванова О.І. Хроленко А.Т. Kuhn T.	Актуальні проблеми сучасної лінгвістики. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник / МОН України. Основы современной филологии The Structure of Scientific Revolutions.	К: ВПЦ Київський університет, 2011 Полтава: Довкілля-К, 2008. М.: Флінта, 2013 Chicago: University of Chicago Press, 2012
Лінгво- культурна компетентність особистості	Голубовська І. О. Городецкая Л.А. Гачев Г. М. Алефиренко Н.Ф. Тер-Минасова С.Г. Crystal D.	Етнічні особливості мовних картин світу. Лингвокультурная компетентность личности. Ментальности народов мира. Лингво-культурология. Ценностно-смысловое пространство языка. Язык и межкультурная коммуникация English as a Global	К.: Логос, 2004 М.: МАКС Пресс, 2007 М.: Алгоритм, Эксмо, 2008 М.: Флінта: Наука, 2012 Изд-во Московского Университе- та, 2008 Canto

	Lewis R.	Language. When Cultures Collide: Leading Across Cultures	Classics, 2012 Nicholas Brealey Publishing, 2005	
Українська наукова мова	Семенов О.М.	Культура наукової української мови. Навч. посіб.	К.: ВЦ «Академія», 2010	
Класична та неориторика: технології впливу у професійній комунікації	Бєлова А.Д. Adler M. Stephen E. Toulmin Perelman C. Olbrechts- Tyteca L. Christensen F., Christensen B. Darian S., Ilchenko O. Heinrichs J.	Лингвистические аспекты аргументации. How to Speak How to Listen. The Uses of Argument The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation Notes Towards the New Rhetoric: 9 Essays for Teachers Impact: writing for business, technology and science. = Стратегії впливу: секрети ділового та фахового письма. Thank You For Arguing: What Aristotle, Lincoln, And Homer Simpson Can Teach Us About the Art of Persuasion.	К.: Логос, 2003 Touchstone, 2008 Cambridge University Press, 2003 University of Notre Dame Press, 1969 Booklocker Inc.,US, 2007 К: Akadem- periodyka, 2012 Three Rivers Press, 2013	120
Основи інформаційних технологій	Грицунов О.В.	Інформаційні системи та технології	Харків: ХНАМГ, 2010	

3. Перелік фахових періодичних видань

Найменування фахового періодичного видання	Роки надходження
Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/9858	2006-2015
Мовні і концептуальні картини світу http://philology.knu.ua/node/308	2010-2015
Проблеми семантики слова, речення та тексту http://philology.knu.ua/node/319	2011-2014
Advanced Education http://ae.fl.kpi.ua/issue/archive	2014-2015
Ampersand http://www.sciencedirect.com/science/journal/aip/22150390	2014-2016
Canadian Journal of Applied Linguistics https://journals.lib.unb.ca/index.php/CJAL/issue/archive	2004-2016
Functional Linguistics http://link.springer.com/journal/volumesAndIssues/40554	2014-2016
International Journal of Applied Linguistics and English Literature http://www.journals.aiac.org.au/index.php/IJALEL/issue/archive	2012-2016
International Journal of English Linguistics http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijel	2011-2016
Linguistics Journal http://www.linguistics-journal.com/	2006-2015
Mind and Language (Wiley online library) http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/(ISSN)1468-0017	1986-2016
The Modern Journal of Applied Linguistics http://www.mjal.org/archived-articles.htm	2009-2015
Open Linguistics (de Gruyter Open) http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijel/issue/archive	2011-2016
Studia Linguistica (Wiley Online Library) http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/(ISSN)1467-9582	1947-2016

* Зазначається інформація про наявність електронної бібліотеки.

** Для електронних книг не зазначається.